

KURUMSAL RAPORLARIN İNCELENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

INVESTIGATION AND COMPARISON OF CORPORATE REPORTS

Hakan CAVLAK*

Yasin CEBECİ**

Öz

İşletme içindeki ve dışındaki paydaşlar, işletme hakkında doğru karar vermek için çeşitli bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Bu bilgiler, genel olarak işletmeler tarafından hazırlanıp kamuoyuna sunulan raporlarda yer almaktadır. İşletme ile ilgili hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerin yer aldığı raporlar; Bağımsız Denetim Raporu, Faaliyet Raporu, Sürdürülebilirlik Raporu, Kurumsal Yönetim Raporu ve Entegre Rapor gibi farklı isimler altında yayımlanmaktadır. Bu çalışmada öncelikle söz konusu raporların hangi yasal düzenlemeler kapsamında hazırlandığı, yayımlanma zorunluluğu olup olmadığı, raporlarda yer alacak bilgilerin hangi kurum ya da kuruluş tarafından belirlendiği ve ne tür bilgiler içerdiği ele alınmıştır. Daha sonra kurumsal raporlar çeşitli kriterler açısından karşılaştırılmıştır. Çalışma, işletmeler tarafından sunulan raporlar ile ilgili kapsamlı bir sınıflandırma yapmaktadır. Bununla birlikte, kurumsal raporlar hakkındaki bilgileri çeşitli gruplar altında ve karşılaştırma yaparak vermesi bakımından önemli olduğu düşünülmekte ve ileride yapılacak çalışmalara teorik bir altyapı sunması hedeflenmektedir. Bu açılarından literatüre katkı yapması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Rapor, Bağımsız Denetim Raporu, Faaliyet Raporu, Sürdürülebilirlik Raporu, Kurumsal Yönetim Raporu, Entegre Rapor

Abstract

Internal and external stakeholders need a variety of information to make the right decision about the companies. This information is generally included in reports prepared and released to the public by the companies. Reports that include both financial and non-financial information related to the companies are also published under different names: Independent Audit Report, Annual Report, Sustainability Report, Corporate Governance Report and Integrated Report. In this study, firstly, it was examined that the reports are prepared in which scope of legal arrangement, whether it is obligatory to publish, what institution or organization determines the information to be included in the reports and what kind of information it contains. Later, corporate reports were compared in terms of various criteria.

Keywords: Corporate Report, Independent Audit Report, Annual Report, Sustainability Report, Corporate Governance Report, Integrated Report

* Arş. Gör., Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, hakancavlak@ardahan.edu.tr

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, yasin.cebeci@marmara.edu.tr

I. Giriş

Şirketler ve paydaşları, hızla değişen ticari çevrede faaliyetlerini sürdürmekte ve bu faaliyetlerini kamuoyuna çeşitli şekillerde sunmaktadırlar. Bu ise genellikle şirketlerin oluşturdukları raporlar ile gerçekleşmektedir. Raporlama süreci ve bu süreç sonucunda ortaya konan raporlar da şirketlerin karşı karşıya oldukları dinamikleri yansıtacak şekilde değişim göstermektedir. Yatırımcılar artık değere yatırım yapmakta ve iyi şirketler kendilerini tüm paydaşlara açıklamak için rakamlardan fazlasına ihtiyaç duymaktadırlar (Vasquez, 2014:32).

Finansal raporlar uzun yıllar boyunca şirket performansının değerlendirilmesinde kullanılan en önemli kaynak iken yaşanan küresel ekonomik krizler ve şirket skandalları, sadece finansal raporlar üzerinden yapılan değerlendirmelerin şirket performansına ve şirketin geleceğine ilişkin tüm tabloyu sunmakta yetersiz kaldığını açıkça göstermiştir. Dünyanın bir noktasında yaşanan afetlerin dünyanın diğer noktalarındaki üretimi durdurması, azalan doğal kaynakların hammaddeleri tehdit etmesi ve benzeri gelişmeler, finansal raporlarda yer almayan risklerin şirketler için finansal sonuçlara yol açabildiğinin göstergesi olmuştur. Bu çerçevede şirketlerin karşı karşıya olduğu çevresel, sosyal ve yönetsel risklerin ve belirsizliklerin şirket sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediğini gören yatırımcılar ve diğer şirket paydaşları, şirketlerden finansal olmayan performanslarına ilişkin de bilgi talep etmeye başlamışlardır (Aras ve Sarioğlu, 2015:15).

Şirket raporlamasında yer alan bilgiler, şirketin tüm paydaşlarını ilgilendirmekle birlikte genelde yatırımcıların ihtiyaçları tarafından belirlenmektedir, ancak yatırımcıların ihtiyaçları ile diğer paydaşlarının talepleri arasında büyük bir örtüşme söz konusudur. Farklı paydaşların ihtiyaçları doğrultusunda farklı bilgi talepleri vardır. Teknolojik gelişmeler ve yasal düzenlemeler ile birlikte paydaşların tam olarak istedikleri bilgiye simetrik olarak erişebilmeleri sağlanmaktadır (Illingworth, 2004:4). Son yıllarda rapor türlerinde de ortaya konan ilkeler ile beraber sunulacak bilgilerin tüm paydaşların ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olması gerektiği belirtilmektedir.

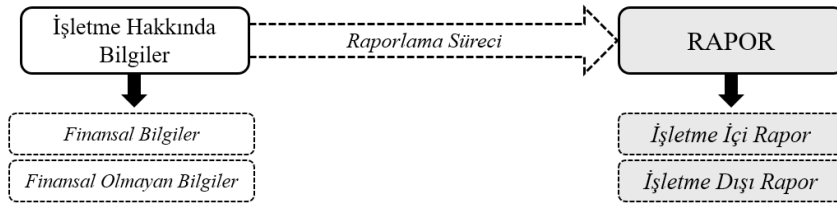
Şirket yapılarındaki, yatırımcı profilindeki ve teknolojideki değişim, çevresel ve sosyal duyarlılık konusundaki ilerleme ile benzeri etmenler nedeni ile finansal raporlar, şirketlerin mevcut durumunu yansıtmada ve gelecekteki pozisyonu hakkında bilgi vermede yetersiz kalmaktadır (Büdeyri ve Kısa, 2016:183). Bu nedenle şirketler değerlendirilirken finansal raporlarda sunulan finansal bilgilerin yanında finansal olmayan bilgilere de ihtiyaç duyulmaktadır. Şirketler bu ihtiyacı, finansal bilgilere finansal olmayan bilgileri de ekleyerek farklı kurumsal raporlar (faaliyet, kurumsal yönetim, sürdürülebilirlik raporları ve entegre rapor) adı altında sunarak karşılamışlardır.

Bu çalışmada öncelikle rapor ve raporlama ile ilgili kavramlar açıklanmış olup şirketler tarafından hazırlanan raporlar çeşitli unsurlara göre türlerine ayrılmıştır. Daha sonra bu rapor türlerinden Bağımsız Denetim Raporu, Faaliyet Raporu, Kurumsal Yönetim Raporu, Sürdürülebilirlik Raporu ve Entegre Rapor hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Son bölümde söz konusu raporlar çeşitli kriterler çerçevesinde karşılaştırılmaya tabi tutulmuş ve kurumsal raporların gelişimi hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2. Rapor ve Raporlama Kavramları

Rapor; herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazı olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Raporlama ise raporun oluşturulmasını ya da oluşturulma sürecini ifade etmektedir.

İşletmeler açısından rapor ve raporlama kavramlarına bakıldığında ise Şekil 1'den hareketle şunlar söylenebilir: Raporlama sürecinin başında işletme hakkında finansal ve/veya finansal olmayan bilgiler toplanarak işlenmekte ve hazırlanış amacına göre raporlama süreci sonunda işletme içi veya dışı raporlar oluşturulmaktadır.

Şekil 1: İşletmelerde Rapor ve Raporlama İlişkisi

Raporlama uzun zamandır şirketlerin hayatının doğal bir parçası olmuştur. Bugün ise raporlama yapmak artık şirketlerin bir tercihi olmaktan çıkarak “*raporla, raporlamıyorsan açıkla*” (report or explain) prensibi giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır (Aras ve Sarioğlu, 2015:34). Bu yüzden şirketler açısından bir zorunluluk teşkil eden raporlama, kullanıcıların ihtiyaçları ve beklentileri çerçevesinde düzenlenmeli, öz olmalı ve paydaşların aradığını kolayca ve net bir şekilde bulabilmesi üzerine kurgulanmalıdır (Gökten, 2016:743).

Günümüzde şirketler hem karmaşık hem de oldukça zorlayıcı bir raporlama ortamıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Raporlamada kullanılan sistem sayısı, örgütsel karmaşıklık, getirilen yasal düzenlemeler ve paydaşlar tarafından talep edilen bilgilerin çeşitlenerek artması, şirketler için zorlayıcı bir raporlama ortamı oluşturmaktadır (EY, 2015:2). Bu yüzden şirketler tarafından hazırlanacak olan her kurumsal rapora ait oluşturulacak kavramsal çerçeveler, bu raporların hazırlanmasında ve yorumlanmasında şirketin tüm paydaşları açısından bir temel teşkil etmekte ve her iki tarafa da güvence sağlamaktadır (CFA Institute, 2007:4).

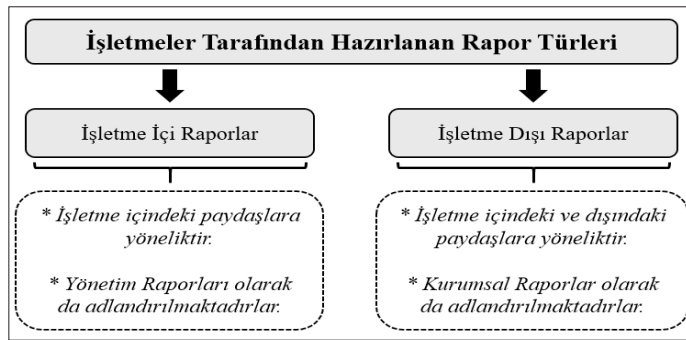
Şirketlerin sundukları raporlara genel olarak kurumsal rapor adı verilmektedir. Kurumsal raporlar, bir şirketin finansal durumunun ve/veya finansal olmayan yönünün belirli aralıklarla, basılı ve/veya elektronik olarak çeşitli iletişim vasıtaları ile paydaşlara sunulmasında kullanılan bir araçtır (Uyar, 2015:1). Bir başka tanımlama ile kurumsal raporlar; şirketlerin gönüllü veya yasal düzenlemeler gereği, kuruma özgü bilgileri, periyodik olarak çeşitli kararlara temel teşkil etmek üzere düzenlenen raporlardır (Çalışkan ve Güler, 2013:61). Kurumsal raporların temel amacı ise bilgi üretmektir. Kurumsal raporlar vasıtasıyla üretilen bilgi, raporun türüne göre farklı paydaşlara karar desteği sağlamak amacıyla sunulmaktadır (Aydın, 2015:67).

Kurumsal raporlama, son yıllarda daha önce hiç olmadığı kadar karmaşık bir hal almıştır. Daha önceleri işletmenin tüm paydaşları için yeterli bilgi sağlayan finansal raporlar ve yıllık faaliyet raporlarının; talep edilen bilgilerin çeşitlenmesi, artan sosyal sorumluluk ve çevre bilinci, teknolojik gelişmeler ve benzeri sebeplerden ötürü önce uzunluğu ve karmaşıklığı artmış daha sonra ise farklı kurumsal raporlar ortaya çıkmıştır (ACCA, 2016:11). Bu tür raporlara ait bilgilere, çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilmiştir.

Kurumsal raporlama konusunda son olarak bahsedilecek konu ise raporlama ile teknoloji arasındaki ilişkiye aittir. Şüphesiz kurumsal raporlamanın gelişiminde önemli bir rol oynayan teknolojik gelişmeler, raporlamanın bir destekleyicisi olarak görülmektedir. Teknoloji, kurumsal raporların hazırlanma biçimini ve bunun paydaşlara sunulma şeklini de önemli ölçüde değiştirmiştir (FEE, 2015:7). İşletmeler artık raporlarını kendi internet sitelerinde yayımlamakta, böylece paydaşlar istedikleri anda istedikleri raporlara ulaşabilmektedirler. Ancak son yıllarda geliştirme ve standardizasyon sürecinde bulunan Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL) ile şirket ve paydaşları arasındaki ilişki daha şeffaf hale gelebilecektir. Hem şirket içindeki paydaşlar istedikleri yerde ve zamanda ihtiyacı olan bilgiye direkt ulaşabilecek hem de işletme dışındaki paydaşlar çeşitli raporlar içinde kaybolmadan filtreleme seçenekleri ile talep ettikleri bilgilere ulaşabilecek ve karşılaştırabileceklerdir.

3. İşletmeler Tarafından Hazırlanan Rapor Türleri

İşletmeler tarafından hazırlanan raporlar, genel olarak kurumsal raporlar olarak adlandırılmaktadır. Kurumsal raporlar ise işletmenin dış paydaşlarına sunduğu raporları kapsamaktadır. Dış paydaşlar için hazırlanan raporlar yanında işletme içi hazırlanan raporlar da söz konusudur. Özetle işletmeler, Şekil 2'de de görüleceği gibi hem işletme içi hem de işletme dışı rapor hazırlamakta ve raporun türüne göre bunları ilgililere sunmaktadırlar.

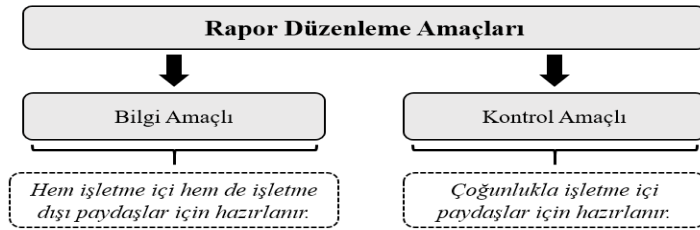
Şekil 2: İşletmeler Tarafından Hazırlanan Rapor Türleri

İşletme içi paydaşlara yönelik olarak hazırlanan raporlar, işletme içi gereksinimleri karşılamakta ve bu raporların sadece işletme yönetimi tarafından kullanılması öngörülmektedir (Yalkın ve

Demir, 2015:156). Yönetim raporlaması olarak da adlandırılan işletme içi raporlar, finansal raporlar gibi zorunlu değil ihtiyari olarak hazırlanmakta ve bu raporlarda sunulan bilgiler tamamen işletme faaliyetlerinin planlanması ve kontrol edilmesi ile ilgili olarak iç kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik olarak sunulmaktadır (Çalış ve Altınsoy, 2014:30).

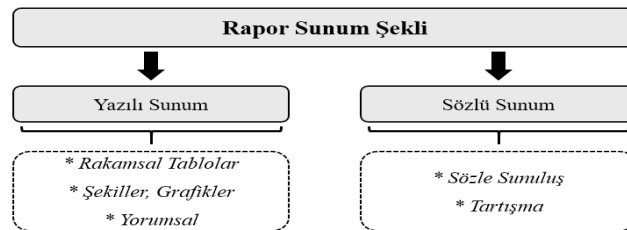
İşletme içi hazırlanan raporlar: Bütçe Sorumluluk Raporları, İstisna Raporları, Çalışma Raporları, İnceleme ve Araştırma Raporları, Durum Raporları ve benzeri rapor türleridir.

İşletmelerde raporlar genellikle Şekil 3'te gösterildiği gibi iki amaç için düzenlenmektedir (Tokaç, 2012a:143). Bilgi amaçlı hazırlanan raporlar hem işletme içi hem de işletme dışı paydaşları ilgilendirmektedir. Kontrol amaçlı hazırlanan raporlar ise çoğunlukla işletme içi paydaşlar tarafından kullanılmakta olup genelde işletme içindeki performansların değerlendirilmesinde dikkate alınmaktadır.

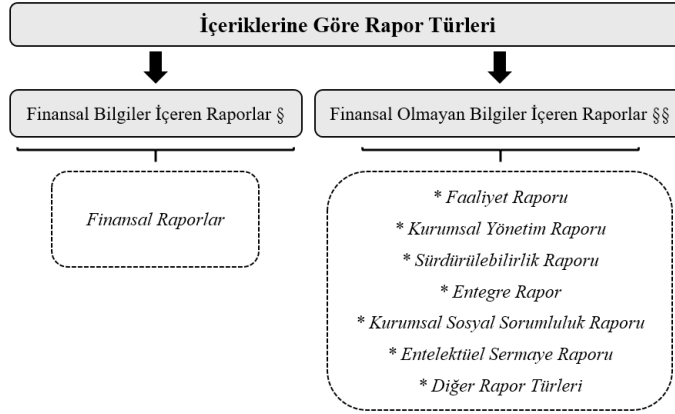
Şekil 3: Rapor Düzenleme Amaçları

İşletme sahip ve yöneticilerine sunulan işletme içi raporlarda seçilen şekil ve sunuş tekniği, raporun anlaşılmasını ve uygulanmasını sağlayacak en önemli etkidir. Rapor sunum şekli, Şekil 4'teki gibi yazılı ve sözlü olarak seçilebilir. Yazılı sunum; rakamsal tablolar, şekiller, grafikler, yorumsal ya da bunların karışımından oluşabilir. Yazılı sunum şeklindeki raporlar; basılı veya internet ortamında elektronik olarak paydaşlar ile paylaşılabilir. Sözlü sunumlar ise hazırlanan tabloların sözle sunuluşu veya kişisel tartışma şeklinde olabilir (Tokaç, 2012a:143). Sunum şekli ne olursa olsun işletmeler günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak hazırladıkları raporları ilgili paydaşına sunmak durumundadır. Bu gereklilik, işletmenin nereye gittiğini, ne yapması ya da yapmaması gerektiğini değerlendirme açısından önemlidir (Tokaç, 2012b:7).

Şekil 4: Rapor Sunum Şekli

Günümüzde şirketler kurumsal şeffaflık kavramı çerçevesinde daha güvenilir, şeffaf ve kaliteli finansal ve finansal olmayan bilgiler sunma eğilimindedirler. Şirketlerin bu eğilimleri raporlama süreçlerine ve doğal olarak sunulan işletme dışı rapor türlerine de etki etmektedir (Sipahi ve Arsoy, 2010:51). Bu etki dolayısıyla işletme dışı raporlar bir başka ifade ile kurumsal raporlar, içerdikleri bilgilere göre de ayrıma tabi tutulabilmektedir. Bu ayrım Şekil 5'te de görüldüğü gibi gerçekleşmektedir.

Şekil 5: İçeriklerine Göre Rapor Türleri

Finansal bilgiler içeren raporlarda yer alan finansal raporlar, genelde işletmelerin internet sitelerinde Finansal Raporlar ya da Finansal Tablolar olarak, Kamuyu Aydınlatma Platformunun internet sitesinde Finansal Tablolar başlığı altında Bağımsız Denetim Raporu olarak sunulmaktadır.

Finansal olmayan bilgiler içeren raporlarda yer alan rapor türleri; sahip olduğu ilkelere, rehberlere ya da standartlara göre finansal bilgiler de içerebilmektedir.

İşletmelerin hazırladıkları rapor sayısı kadar, bu raporların kalitesi de büyük önem taşımaktadır. Raporların kalitesi ise bu raporların oluşturulma sürecinde bir rehberi ya da standardı temel almasına bağlıdır. İlgili kuruluşlar tarafından belirlenen bu rehber ve standartların paydaşların bilgi ihtiyacını karşılayacak düzeyde anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir (Onay, 2015:117). Ayrıca raporun türüne göre belirlenen bu standartlar ya da rehberler; raporun amacını, sunum şeklini, içeriğini ve diğer unsurlarını da açıkça belirtmelidir.

Şirketler, faaliyetleriyle ilgili elde ettiği sonuçları çeşitli isimlerdeki kurumsal raporlar aracılığı ile paydaşlara sunmaktadır. Bunlardan en uzun geçmişe sahip olanı finansal raporlardır. Finansal raporlar, yöneticilere işletme kaynaklarının dönemler boyunca nasıl yönetildiği hakkında bilgi aktaran ve doğru kararların alınmasında rol oynayan önemli bir araçtır (Paea, 2013:18). Bir başka tanımla bu raporlar, işletmenin dönem içindeki ticari faaliyetlerine göre işletmenin varlık ve

yükümlülüklerine dayanarak mevcut ekonomik durumunu gösteren (Aerts ve Walton, 2013:383) ve standartlara göre hazırlanmaları durumunda da ülke dışındaki şirketler ile karşılaştırılabilir niteliğe kavuşan bir finansal dökümandır (Cebeci, 2014:161).

Finansal raporlama sürecinde finansal bilgi çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bilgi akışı, bir işletmedeki işlemlerin ve olayların finansal etkileri hakkında ham veriler ile başlar. Bu ham veriler son aşamada nihai kullanıcılara filtrelenmiş, özetlenmiş ve yapılandırılmış olarak gelir. Finansal bilgi, finansal raporlama sürecinde bir aşamadan diğerine geçerken süreçteki katılımcılar (hazırlayıcılar, denetçiler, vb.) bu bilgilere değer katmaktadır (Pounder, 2009:3) ve oluşan tüm bilgiler toplanarak şirketin finansal raporu oluşturulmaktadır.

Finansal raporlama sürecinin sonunda ortaya çıkan finansal raporların temel hedefi, tüm paydaşlara işletmenin finansal durumu hakkında eksiksiz, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, tarafsız ve güvenilir bilgi sunmaktır (Alexander vd., 2014:7). Finansal raporlar da, tarih boyunca sürekli gelişmiş ve süreç içinde ortaya çıkan talepleri belirli düzeyde karşılayarak temel hedefine ulaşmıştır. Ancak son yıllarda değişen koşullar ve yaşanan gelişmeler çerçevesinde talep edilen bilgi ihtiyacını karşılama düzeyi tartışılır hale gelmiş ve bu yöndeki eleştirel görüşler sıkça dile getirilmeye başlanmıştır (Beattie, 2000:2). Her ne kadar finansal raporlar tartışma konusu olsa ve yeni rapor türleri ortaya çıksa da halihazırda bu raporlar önemini ve karar alma unsuru olma niteliğini korumaktadır.

Finansal raporlar ile ilgili en sık karşılaşılan eleştirilerden biri; bu raporların sosyal, çevresel ve diğer kurumsal bilgileri içermemesidir (Aydın, 2016:104). Bir başka açıdan finansal raporların en önemli eksiği; geçmişi raporlaması ve gelecekte oluşacak olaylara, şirketin karşı karşıya olduğu risklere, alınan önlemlere ve şirketin stratejilerine ilişkin bilgileri çok sınırlı olarak sunması hatta sunmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla artık işletmelerin sadece finansal bilgileri sunan raporları değil, finansal olmayan bilgileri de içeren raporları sunması önemli bir gerekliliktir (Yanık ve Türker, 2012:297).

Özetle, finansal raporlama ile başlayan kurumsal raporlama gelişimi, detaylı ve çeşitlilik arz eden rapor türleri ile gelişimini sürdürmektedir. Faaliyet ve kurumsal yönetim raporları ile gelişme kaydeden kurumsal raporlamaya 2000'li yıllarda sürdürülebilirlik raporlaması, 2010'lu yıllarda ise entegre raporlama dahil olmuştur. Her ne kadar finansal raporların yetersiz görülmesi ile ortaya çıkan farklı rapor türleri olsa da bunlar ile ilgili yapılması gereken birçok düzenlemeye ihtiyaç vardır (Karğın vd., 2013:41).

Şekil 5'te de gösterildiği gibi finansal bilgiler içeren raporların yanında finansal olmayan bilgileri içeren raporlar da gün geçtikçe paydaşlar tarafından talep edilmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de de finansal olmayan bilgiler içeren raporlar birçok başlık altında yayımlanmaktadır. Bu bilgiler; Kurumsal Yönetim Raporu, Sürdürülebilirlik Raporu ve benzeri rapor başlıkları altında veya Faaliyet Raporları içerisinde yer alan bölümlerde sunulmaktadır (TİSK, 2016:26). Söz konusu raporlardan paydaşlar açısından önem arz edenlerine ait bilgilere Türkiye'deki yasal düzenlemeler çerçevesinde çalışmanın bundan sonraki kısımlarında değinilecektir.

Bağımsız Denetim Raporu

Finansal bilgiler içeren finansal rapor türlerinden biri “Bağımsız Denetim Raporu” adı altında yayımlanmaktadır. Bağımsız denetim raporu, denetçinin yapmış olduğu çalışmaların içeriğini ve finansal tablolar hakkında varmış olduğu görüşünü belirttiği bir belgedir. Rapor, yazılı olarak düzenlenir ve önceden belirlenmiş bir formata sahiptir (Bozkurt, 2012:365). Bu rapor, bağımsız bir denetim şirketi tarafından hazırlanmakta olup şirketler bu raporlama sürecinde istenen bilgi ve belgeleri bağımsız denetim şirketine sunmakla yükümlüdürler. Bu açıdan bakıldığında bağımsız denetim raporu, şirketin kendisi tarafından hazırlanmadığı için kurumsal rapor olarak nitelendirilmemektedir.

Bağımsız denetim raporu, bağımsız denetime tabi şirketler tarafından hazırlanmak zorundadır. Bağımsız denetime tabi olacak şirketler ise Türk Ticaret Kanunu’nun 397. maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Bağımsız denetime tabi olacak şirketler için genel kriterler ve tutarları Tablo 1’deki gibi belirlenmiştir. Şirketler, bu üç kriterden en az ikisini iki yıl üst üste sağlamaları durumunda bağımsız denetime tabi olmaktadır. Ayrıca bu kriterlere bakılmaksızın, ilgili Bakanlar Kurulu kararında belirtilen ve özel alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin de bağımsız denetime tabi olacakları belirtilmektedir (Gökçen vd., 2016:21).

Tablo 1. Bağımsız Denetim Raporu Hakkında Genel Bilgiler

Kriter / Yıl	2013	2014	2015	2016
Aktif Toplamı ()	150 milyon ve üstü	75 milyon ve üstü	50 milyon ve üstü	40 milyon ve üstü
Yıllık Net Satış Hasılatı ()	200 milyon ve üstü	150 milyon ve üstü	100 milyon ve üstü	80 milyon ve üstü
Çalışan Sayısı (kişi)	500 ve üstü	250 ve üstü	200 ve üstü	200 ve üstü

Bağımsız denetime tabi olanlar dışında kalan şirketler, mali tablolarını mevzuattaki hükümlere göre vergi idaresine “*Tam Tasdik Raporu*” ile sunmaktadırlar. Bu rapor, şirket ile vergi idaresi arasındaki ilişkiden kaynaklanması dolayısıyla şirketin dış paydaşlarının tümünü ilgilendirmediğinden kurumsal rapor olarak nitelendirilmemiş ve çalışmada detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. Bununla birlikte bağımsız denetime tabi olmayan şirketler de kredi temin etmek veya halka açılma öncesi gibi özel sebeplerden dolayı ihtiyari olarak bağımsız denetim raporu hazırlatabilirler. Ancak bu raporları kamuoyu ile paylaşmak zorunda değildirler.

Bağımsız denetim raporunu hazırlayan bağımsız denetçi, denetimi gerçekleştirdiği süreçte Kamu Gözetimi Kurumu tarafından yayımlanan Uluslararası Denetim Standartları ile uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını esas almaktadır (Akbulut, 2013:404). Bu standartlar ile ülkelerde *Uygulanabilir Finansal Raporlama Çerçevesine* göre hazırlanan finansal tabloların denetimi gerçekleştirilmektedir.

Bağımsız Denetim Standartları ve SPK tebliğleri hükümleri doğrultusunda yürütülen bir bağımsız denetim çalışması sonucunda düzenlenen bağımsız denetim raporunun içermesi gereken temel

unsurlar şunlardır (Selimoğlu vd., 2015:415): *Başlık, Muhatap, Giriş Paragrafı, İşletme Yönetiminin Sorumluluğu, Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu, Bağımsız Denetçi Görüşü, Bağımsız Denetçinin İmzası, Bağımsız Denetim Raporunun Tarihi ve Bağımsız Denetim Kuruluşunun Adresi.*

Bağımsız denetim raporunu hazırlayan bağımsız denetçi, raporu dört farklı görüşte sunabilir. Bunlar: *Olumlu Görüş İçeren Rapor, Olumsuz Görüş İçeren Rapor, Görüş Vermekten (Bildirmekten) Kaçınılan Rapor ve Sınırlı Olumlu Görüş (Şartlı Görüş) İçeren Rapor* şeklindedir (KGK, 2017:4 ve SPK, 2017). Bu görüşlerden biri bağımsız denetim faaliyeti sonucu bağımsız denetçi tarafından yazılmakta ve hazırlanan bağımsız denetim raporunda yer almaktadır.

Bağımsız denetim raporu hakkındaki genel bilgiler, Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Bağımsız Denetim Raporu Hakkında Genel Bilgiler

Bağımsız Denetim Raporu	
Düzenlemeler[§]	<ul style="list-style-type: none"> * 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu * Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (Seri: II, No: 14.1) * Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22)
Düzenleyiciler	<ul style="list-style-type: none"> * Bakanlar Kurulu (6102 sayılı TTK ile Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketleri Belirleme Konusunda) * KGK (Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları ile Bağımsız Denetim Yönetmeliği Konusunda) * SPK (Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğler Konusunda)
Sorumlular	<ul style="list-style-type: none"> * Bağımsız Denetçi (Raporun Hazırlanmasından) * İşletme Yönetimi (Finansal Tablo ve Eklerinin Doğru ve Dürüst Resim İlkesine Uygun Hazırlanmasından)
Taraflar	<ul style="list-style-type: none"> * Tüm Paydaşlar (Genel Olarak) * Yatırımcılar ve Kredi Verenler (Özel Olarak)
İçerik	<ul style="list-style-type: none"> * Finansal Bilgi (Ağırlıklı Olarak) * Finansal Olmayan Bilgi (Kısmen Dipnotlarda)
İçerik Unsurları	<ul style="list-style-type: none"> * İşletme Yönetiminin ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu * Bağımsız Denetçi Görüşü * Bağımsız Denetim Raporunun Tarihi
Yayımlanma	<ul style="list-style-type: none"> * Zorunlu (Kanunda ve Bakanlar Kurulu Kararında Belirtilen Şirketler, Genel olarak KAYİK'ler) * İhtiyari (Özel Sebeplerden Dolayı Hazırlamak İsteyen Şirketler)
Yayımlanma Yeri	<ul style="list-style-type: none"> * Şirket İnternet Sitesi * KAP (Kamuyu Aydınlatma Platformu) İnternet Sitesi

§ Rapor ile ilgili sadece temel yasal düzenlemelere yer verilmiş olup bunlar hakkında değişiklik yapılmasını öngören düzenlemeler ayrıca belirtilmemiştir (Bundan sonraki diğer raporlar ile ilgili tablolar da benzer şekilde düzenlenmiştir).

Faaliyet Raporu

Türk Ticaret Kanunu'nda faaliyet raporu ile ilgili “*Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, şirketin, o yıla ait faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle finansal durumunu, doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtır. Bu raporda finansal durum, finansal tablolara göre değerlendirilir. Raporda ayrıca, şirketin gelişmesine ve karşılaşması muhtemel risklere de açıkça işaret olunur. Bu konulara ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi de raporda yer alır.*” (Resmi Gazete, Sayı: 27846, 2011:m.516) ifadesi bulunmaktadır. Ayrıca kanunda, bu raporun asgari içeriğinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmektedir.

Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporlarının Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik'te ise faaliyet raporu; “*Yönetim organı tarafından kanuna ve ilgili yönetmeliğe göre düzenlenen, şirketin ilgili yıla ilişkin faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle finansal durumunun doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtıldığı, şirketin gelişmesinin ve karşılaşılması muhtemel risklerin belirtildiği rapor*” (Resmi Gazete, Sayı: 28395, 2012:m.3g) olarak tanımlanmaktadır.

İlgili yönetmeliğe göre faaliyet raporunun bölümleri şunlardır (Resmi Gazete, Sayı: 28395, 2012:m.7): *genel bilgiler, yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan mali haklar, şirketin araştırma ve geliştirme çalışmaları, şirket faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler, finansal durum, riskler ve yönetim organının değerlendirmesi ve diğer hususlar.* Sermaye Piyasası Kurulu veya Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu düzenlemelerine tabi şirketlerin faaliyet raporlarında, yönetmeliğe göre belirtilen bilgilerin yanında SPK ve BDDK mevzuatlarından kaynaklanan ek bilgilere de yer verilmesi gerekmektedir (Deloitte ve TKYD, 2014:4).

Yönetmelikte; finansal olmayan bilgiler olan kurumsal, çevresel ve sosyal sorumlulukların raporlanmasına ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak diğer hususlar başlığı altında; “*yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla yönetim organının uygun gördüğü ilave bilgiler de yer verilebilir*” ifadesiyle işletmelere bu konuda esneklik tanınmıştır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016:58).

Söz konusu yönetmelik, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan ve faaliyet gösteren anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin yıllık faaliyet raporlarını, şirketler topluluğunda ise ana şirketin yıllık faaliyet raporunu kapsamaktadır. Bu anlamda, tüm sermaye şirketleri TTK uyarınca 2012 yılından başlayarak finansal sonuçlarını içerecek şekilde faaliyet raporu düzenlemektedir (Deloitte ve TKYD, 2014:5). Faaliyet raporunun

hazırlanmasından sorumlu olan şirket yönetim kurulu, ilgili raporu bağımsız denetimden geçmiş finansal tabloların yardımı ve diğer konuları da içine alacak şekilde oluşturmalıdır (Akbulut, 2013:404).

Faaliyet raporu ile ilgili bir başka önemli nokta, bu raporların içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığının ve gerçeği yansıtmayı yansıtmadığının bağımsız denetimin kapsamı içerisinde olmasıdır. Bu kapsam doğrultusunda, bağımsız denetime tabi olduğu halde bağımsız denetimden geçmemiş yıllık faaliyet raporu düzenlenmemiş hükmündedir (Resmi Gazete, Sayı: 27846, 2011:m.397).

Özetle, günümüzde şirketlerin faaliyet raporlarında söz konusu tarafların ihtiyaç duyduğu şeffaf ve doğru finansal bilgiler kadar sürdürülebilir büyüme, kurum kültürü, yönetim organının yetkinliği ve tecrübesi, gelecek hakkında beklentiler ve planlar, sosyal sorumluluk gibi finansal olmayan bilgilere de yer verdikleri gözlenmektedir. Dolayısıyla yıllık faaliyet raporu, sadece Türk Ticaret Kanunu'nun getirdiği bir yasal yükümlülük olarak değil yönetim kurulunun şirketin finansal ve finansal olmayan bilgileri ve vermek istediği mesajları paydaşları ile paylaştığı en önemli kurumsal iletişim aracı olarak görülmelidir (Deloitte ve TKYD, 2014:6).

Türkiye'de sermaye şirketleri için yasal bir zorunluluk arz eden ve paydaşlar ile iletişimde önemli bir araç olan faaliyet raporu ile ilgili genel bilgilere Tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 3. Faaliyet Raporu Hakkında Genel Bilgiler

Faaliyet Raporu	
Düzenlemeler	<ul style="list-style-type: none"> * 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu * Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporlarının Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik * Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1) * Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1) * Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayımlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
Düzenleyiciler	<ul style="list-style-type: none"> * Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (6102 sayılı TTK ile Faaliyet Raporlarının İçeriği Konusunda) * SPK (SPK'ya Tabi Şirketler ile İlgili Konularda) * BDDK (Banka Faaliyet Raporları ile İlgili Konularda)
Sorumlular	<p>Şirket Yönetim Organı (Faaliyet Raporunun Hazırlanması ve Sunulması):</p> <ul style="list-style-type: none"> * Anonim Şirketler: Yönetim Kurulu * Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler: Yönetici veya Yöneticiler * Limited Şirketler: Müdür veya Müdürler Kurulu
Taraflar	<ul style="list-style-type: none"> * Tüm Paydaşlar (Genel Olarak) * Yatırımcılar ve Kredi Verenler (Özel Olarak)
İçerik	<ul style="list-style-type: none"> * Finansal Olmayan Bilgi (Ağırlıklı Olarak) * Finansal Bilgi (Özet Olarak)

İçerik Unsurları	* Genel Bilgiler
	* Yönetim Organı Üyeleri ile Üst Düzey Yöneticilere Sağlanan Mali Haklar
	* Şirketin Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları
	* Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere İlişkin Önemli Gelişmeler
	* Finansal Durum, Riskler ve Yönetim Organının Değerlendirmesi
* Diğer Hususlar	
Yayımlanma	Zorunlu (Tüm Sermaye Şirketleri İçin)
Yayımlanma Yeri	Şirket İnternet Sitesi

Kurumsal Yönetim Raporu

90'lı yıllarda ve sonrasında ortaya çıkan muhasebe skandalları ile güven kaybına uğrayan finansal raporlamaya güvenin yeniden inşa edilebilmesi için etkin kurumsal yönetim uygulamalarının gerekliliği görüşünde birleşmiştir. Amerika'da 2002 yılında yürürlüğe girmiş olan Sarbanes Oxley Yasası başta olmak üzere, uluslararası düzeyde kurumsal yönetim ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Arı, 2008:62).

Kurumsal yönetim, sadece işletmeye yön veren aktörler olan yönetim kurulunun ya da üst yönetimin uyacağı kurallardan oluşan değil tüm paydaşlar tarafından da uyulması gereken ilkelere dayanarak oluşan yönetim biçimi şeklinde tanımlanabilmektedir (Cavlak, 2015:5). Kurumsal yönetimin amacı, verimli bir karar alma süreci yaratmanın ve onu muhafaza etmenin yollarını arayıp bulmak, işletme stratejisinde önemli hatalar yapılmasını önlemek ve yapılan hataların da hızla düzeltilmesini güvence altına almaktır (Pound, 2002:91). Bu noktada işletmenin kurumsal yönetime ne kadar uyum sağladığının tespiti önem kazanmaktadır. Kurumsal yönetim ilkelerini uygulayan işletmeler bu ilkelere ilişkin faaliyetlerini “Kurumsal Yönetim Raporu” ile açıklamaktadırlar.

Kurumsal yönetim ilkelerinin işletmeler tarafından uygulanmasında, “*uygula, uygulamıyorsan açıkla*” prensibi benimsenmiştir (Doğan, 2007:104). Bu prensip doğrultusunda, yönetim kurulunun ilkelere yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmadığını, uygulanmıyor ise gerekçesini ve bu ilkelere tam olarak uyulmaması dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ilişkin bilgileri içeren açıklama yapması ve varsa buna ilişkin uyum raporuna, yıllık faaliyet raporunda yer vermesi gerektiği kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 2011:m.5-6). Bu raporun ayrıca şirketlerin internet sayfalarında da yayımlanma zorunluluğu bulunmaktadır (Pamukçu, 2011:142). İşletmeler, kurumsal yönetim ilkeleri ile ilgili açıklamalara faaliyet raporlarında yer verdikleri gibi bunu ayrı bir rapor halinde de sunabilmektedirler.

Kurumsal yönetim ile ilgili sunulan bir diğer rapor ise derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi raporudur. Derecelendirme şirketleri, söz konusu şirketleri kurumsal yönetimin dört temel ilkesine göre çeşitli kriterler çerçevesinde değerlendirmekte ve hem bu dört ilkeye not vermekte hem de bu notların

ortalamasını alarak şirketin kurumsal yönetim notunu belirlemektedirler. Ortaya çıkan sonuçlar, özet bir şekilde kurumsal yönetim derecelendirme raporu olarak yayımlanmaktadır.

İşletmeler, faaliyetlerine ilişkin bilgileri paydaşlarına kurumsal raporlar vasıtası ile sunmaktadırlar. Bu raporlar, kurumsal yönetim ilkelerinden biri olan kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkesinin de bir yansıması olarak görülebilir. Bununla beraber şeffaflık; finansal ve finansal olmayan tüm bilgilerin zamanında, doğru, eksiksiz ve kolay erişilebilir şekilde kamuya açıklanmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla şirketlerde kurumsal yönetim yaklaşımının benimsenmiş olması kurumsal raporlamanın şeffaflığı ve kamuyu aydınlatma düzeyinin yükselmesi ile doğrudan ilgilidir (Pamukçu, 2011:133).

Kurumsal yönetim ilkelerine dayalı olarak hazırlanan Kurumsal Yönetim Raporu hakkında genel bilgilere Tablo 4'te yer verilmektedir.

Tablo 4. Kurumsal Yönetim Raporu Hakkında Genel Bilgiler

Kurumsal Yönetim Raporu	
Düzenlemeler	* 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu * Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1) * Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik
Düzenleyiciler	* SPK (6102 sayılı TTK ile Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Esasları Konusunda) * BDDK (Bankaların Kurumsal Yönetim İlkeleri Konusunda)
Sorumlular	İşletme Yönetimi (Hazırlanması ve Yayımlanması)
Taraflar	* Tüm Paydaşlar (Genel Olarak) * Pay Sahipleri ve Menfaat Sahipleri (Özel Olarak)
İçerik	* Finansal Olmayan Bilgi * Finansal Bilgi (Yoktur. Sadece Bu Bilgilerin Nereden Sağlanacağı Konusunda Açıklama Vardır.)
İçerik Unsurları	* Pay Sahipleri * Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık * Menfaat Sahipleri * Yönetim Kurulu
Yayımlanma	* Zorunlu (Borsa Şirketleri İçin) * İhtiyari (Özel Sebeplerden Dolayı Hazırlamak İsteyen Şirketler)
Yayımlanma Yeri	Şirket İnternet Sitesinde: * Ayrı Bir Bölüm Olarak Faaliyet Raporunda * Ayrı Bir Rapor Olarak Kurumsal Yönetim Raporunda
İlişkili Kurum ve Kuruluşlar	* Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) * Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu (CGFT) (Sabancı Üniversitesi ve TÜSİAD) * Koç Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu * Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CGS Center)

Sürdürülebilirlik Raporu

Sürdürülebilirlik raporu, bir kuruluşun çevre, toplum ve ekonomi üzerindeki olumlu veya olumsuz etkilerine ilişkin bildirimler ileten bir kurumsal raporlama türüdür. Bu raporlar, kuruluşların faaliyetlerini daha sürdürülebilir hale getirmek için hedef belirlemelerine, performanslarını ölçmelerine ve değişimi yönetmelerine yardımcı olmaktadır (GRI, 2013:3). Sürdürülebilirlik raporunda, işletme performansı yalnızca uzun vadeli karlılık açısından ele alınmamakta aynı zamanda toplumun, gezegenin ve insanların refahı hakkındaki bilgileri de yansıtması bakımından da değerlendirilmektedir (Brockett ve Rezaee, 2012:27).

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI), sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasına öncülük eden, bu konuda kılavuz yayımlayan ve kar amacı gütmeyen bağımsız bir organizasyondur. Organizasyon, raporda yer alan bilgilerin piyasalara ve topluma yararlı ve inandırıcı hale getirilmesi için gerekli şeffaflık ve tutarlılık derecesini teşvik eden standartlaştırılmış, küresel ölçekte geçerli bir çerçeve sunmaktadır (GRI, 2013:3). Bu kapsamda kurum, 2000 yılında kılavuz olarak ilk kapsamlı sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesini yayımlamış ve yıllar içinde güncelleyerek ilgililere sunmuştur (Aydın, 2015:70). Her güncellemesinde sektörel olarak raporlanacak alanları standardize eden GRI, halen sürdürülebilirlik raporlaması alanında neredeyse tek inisiyatif konumundadır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016:53).

Raporun temelinde yer alan sürdürülebilirliğe ait performansın raporlanması, tüm dünyada giderek artmaktadır. Bazı şirketler sürdürülebilirlikle ilgili attıkları adımlara faaliyet raporlarında yer verirken, bazıları internet sitelerinde ayrı bir başlık açarak bu konuda paydaşlarını bilgilendirmekte, önemli bir kısmı ise ayrı bir sürdürülebilirlik raporu hazırlamaktadır (BİST, 2014:33). Yapılan bazı değerlendirmelerde şirketlerin sürdürülebilirliğe ait bilgileri, entegre raporun bir parçası veya alt kümesi olarak da sunabileceği belirtilmektedir (PwC, 2013:4).

Finansal raporların doğal bir uzantısı olarak sürdürülebilirlik raporları işletmenin çevresel, ekonomik ve sosyal performansını açıklamada kurumsal raporların kapsamını genişletmektedir (Başar ve Başar, 2006:214). Bu durum, raporun temel özelliklerinden biri olan şirketlerin finansal ve finansal olmayan performansları arasındaki bağlantıyı vurgulamasından kaynaklanmaktadır (BİST, 2014:33). Bu çerçevede, gönüllü bir hareket olarak başlamakla birlikte son on beş yılda çok sayıda ülkede sürdürülebilirlik konusunda zorunlu veya gönüllü düzenlemeler getirilmeye başlanmıştır (Aras ve Sarıoğlu, 2015:33). Daha önceleri ise bu raporlar, daha dar çerçevede ele alınarak Çevresel Rapor, Sosyal Sorumluluk Raporu ismi ile yayımlanmaktaydı.

Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması genellikle faaliyet raporlarının içinde bir bölüm olarak yer alsa da sürdürülebilirliğin ayrı bir rapor biçiminde yayımlanma anlayışı her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Özdemir ve Pamukçu, 2016:18). Bununla birlikte Türkiye'de düzenlenen raporlarda, sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzunda yer alan muhasebe bilgilerine az yer verildiği ve bu raporlarda sürdürülebilirlik kavramından daha çok şirket tanıtımının öne çıktığı gözlenmektedir. Bunun nedenleri arasında, sürdürülebilirlik raporlamasına yeni başlanmış olması ve muhasebe uygulamalarının alt yapısındaki eksikliklerin rolü olduğu söylenebilir

(Güvemli vd., 2016:169). Bu duruma rağmen global gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutunu kamuoyuna açıklamayı tercih eden işletme sayısı artmaktadır (Özdemir ve Pamukçu, 2016:13).

Sürdürülebilirlik raporu hakkında genel bilgilere Tablo 5’te yer verilmektedir.

Tablo 5. Sürdürülebilirlik Raporu Hakkında Genel Bilgiler

Sürdürülebilirlik Raporu	
Düzenlemeler	GRI Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları (G4)
Düzenleyiciler	Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI)
Sorumlular	İşletme Yönetimi (Komite, Danışman ve Benzeri Vasıtalar ile Beraber)
Taraflar	Tüm Paydaşlar
İçerik	* Finansal Olmayan Bilgi (Ağırlıklı Olarak) * Finansal Bilgi (Ekonomik Performans Verileri Altında Özet Olarak)
İçerik Unsurları	* Genel Standart Bildirimler (Strateji ve Analiz, Kurumsal Profil, Tanımlanan Öncelikli Unsurlar ve Çerçevesel, Paydaş Katılımı, Rapor Profili, Yönetişim, Etik Değerler ve Dürüstlük) * Özel Standart Bildirimler (Ekonomik, Çevresel ve Sosyal)
Yayımlanma	İhtiyari
Yayımlanma Yeri	Şirket İnternet Sitesinde * Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişim Platformu (www.kurumsalsurdurulebilirlik.com)
İlişkili Kurum ve Kuruluşlar	* İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD) * Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CGS Center) * Sürdürülebilir Kalkınma Forumu (Özyeğin Üniversitesi ve TÜSİAD) * Sürdürülebilirlik Akademisi

Entegre Rapor

Entegre rapor, en basit ifade ile şirketlerin finansal ve finansal olmayan bilgilerinin tek bir rapor halinde sunulduğu dışsal bir rapordur (Cömert ve Kurt, 2014:1265). Bir başka açıdan ise entegre rapor; bir kuruluşun stratejisinin, kurumsal yönetiminin, performansının ve beklentilerinin kuruluşun dış çevresi bağlamında kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmayı nasıl sağlayacağını kısa ve öz bir şekilde bildirilmesidir. Bu raporun asıl amacı, finansal sermaye sağlayan taraflara bir kuruluşun zaman içinde nasıl değer yaratacağını açıklamaktır (IIRC, 2013:7). Ayrıca entegre rapor; finansal, entelektüel, toplumsal ve çevresel sermayeyi ortak bir platforma getirme işlevini de sağlamaktadır (Katsikas vd., 2017:76).

Ekonomik ve finansal krizlerin gösterdiği raporlamadaki zayıflıklar, işletmelerin doğal çevre üzerindeki etkisi ve kaynakların uzun vadeli kullanılabilirliği konusundaki artan farkındalık,

entegre raporun ortaya çıkmasına neden olan etmenlerdendir (Watson, 2012:15). Entegre rapora duyulan ihtiyacın bir diğer nedeni ise işletmelerin raporlarında yer alan bilgi ile yatırımcıların işletme hakkında karar vermek için ihtiyaç duydukları bilgi arasındaki farktır (Topçu ve Korkmaz, 2015:3). Bu durum ise günümüzde, yatırımcıların yatırım kararı almak için sadece finansal raporlardaki veriler ile değil, sosyal ve çevresel faktörleri de dikkate alarak işletmenin durumunu görmek ve işletmenin sürdürülebilirliğini test etmek istemelerinden kaynaklanmaktadır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016:51).

Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (The International Integrated Reporting Council, IIRC), entegre raporlarının hazırlanmasına öncülük eden, bu konuda bir çerçeve yayımlayan ve düzenleyici kurumlar, yatırımcılar, şirketler, standart belirleme otoriteleri, muhasebe uzmanları ve STK'lar tarafından 2010 yılında kurulmuş küresel bir koalisyonudur. IIRC, etkin bir entegre raporun, entegre düşünmeyi ve geleneksel raporlardan daha geniş bakış açılı, birbiriyle bağlantılı ve ileriye dönük bir karar alma mekanizması gerektirdiğini ifade etmekte ve bu çerçevede faaliyetlerini sürdürmektedir (Aras ve Sarıoğlu, 2015:44).

Entegre rapor, kurumsal rapor anlayışının güncel yansımalarından biri olarak ifade edilmektedir (Kaya vd., 2016:85) ve kurumsal açıklamanın en ileri seviyesi, muhtemelen geleceği olarak düşünülmektedir (Fasan, 2013:41). Bu doğrultuda çok sayıda ülkede entegre raporu teşvik eden adımlar atılmaktadır. Ancak bununla birlikte henüz genel kabul görmüş ya da sınırları çizilmiş bir formatının olmamasından dolayı entegre rapor, gönüllülük esasına dayalı bir şekilde hazırlanmaktadır (Altınay, 2016:62).

Şirket paydaşlarının ihtiyaç duydukları bilgiyi farklı kaynaklarda aramayarak bilgiye kolay bir şekilde ulaşabilmesini öngören entegre rapor konusunda halihazırda bazı olumsuzluklar da bulunmaktadır. Bunlardan biri entegre raporun içeriği konusunda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından çeşitli çalışmalar yapılmasına, bir çerçeve hazırlanmasına rağmen henüz bu konuda uluslararası kabul gören bir standart bulunmamasıdır. Ayrıca bu raporda yer alan finansal olmayan bilgilerin denetiminin nasıl yapılacağı noktasında da uzlaşmış bir görüş veya standart mevcut değildir (Kaya, 2015:122).

Entegre rapor, kurumsal raporlamanın geldiği en ileri aşama olarak görülmele beraber uzun bir geçmişe sahip olmaması, diğer kurumsal raporlara göre içerdiği bilgilerin geniş bir alana yayılması, uluslararası boyutta kabul gören bir standardının olmaması ve benzeri sebeplerden dolayı halen birtakım zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu zorlukların giderilmesinde ise teknoloji bir araç olarak kullanılabilir. İnternet ve XBRL alanında işletmeler, entegre raporlarını paydaşlarına kolay, hızlı, karşılaştırılabilir bir şekilde sunmayı başarabilirlerse entegre raporun gelişimi daha rahat bir seyir izleyecektir (Eccles vd., 2015:17).

Entegre raporun, sürdürülebilirlik raporunun bir üst modeli olarak gören yaklaşımlar bulunmakla beraber aslında bu raporun, finansal raporun bir evrimi olduğunu düşünen yaklaşımlar da mevcuttur (Mio, 2016:12). Bahsi geçen görüşler doğrultusunda entegre rapor, işletmenin faaliyetlerine dair finansal raporun ve sürdürülebilirlik raporunun tek bir rapor olarak

sunulduğu rapor olarak da tanımlanabilmektedir (Karğın vd., 2013:28). Bununla birlikte entegre raporun, finansal rapor ile sürdürülebilirlik raporunun birebir toplamından oluşmadığını ifade edenler de vardır. Bu yaklaşıma göre entegre rapor, sadece finansal ve finansal olmayan bilgilerin tek bir raporda bir araya getirilmesini sağlamaz, bu bilgilerin birbiriyle ve kuruluş stratejisiyle ilişkisini kurar, yaratılan değere nasıl bir katkı sağladığını gösterir (Aras ve Sarıoğlu, 2015:44). Her ne kadar sürdürülebilirlik raporu ile entegre raporun amaçları farklı olsa da sürdürülebilirlik raporu entegre raporun özünde bulunan bir unsurdur (GRI, 2013:85).

Uzun bir geçmişe sahip olmasa da işletmeler ve paydaşları açısından gün geçtikçe önem kazanan entegre rapor hakkında genel bilgilere Tablo 6'da yer verilmektedir.

Tablo 6. Entegre Rapor Hakkında Genel Bilgiler

Entegre Rapor	
Düzenlemeler	Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (IIRC Framework)
Düzenleyiciler	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (The International Integrated Reporting Council, IIRC)
Sorumlu	İşletme Yönetimi
Taraflar	Tüm Paydaşlar
İçerik	* Finansal Olmayan Bilgi (Ağırlıklı Olarak) * Finansal Bilgi (Finansal Veriler veya Benzeri Başlıklar Altında Özet Olarak)
İçerik Unsurları	* Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre * Kurumsal Yönetim * İş Modeli * Riskler ve Fırsatlar * Strateji ve Kaynak Aktarımı * Performans * Genel Görünüş * Hazırlık ve Sunum Temeli * Genel Raporlama İlkeleri
Yayımlanma	İhtiyari
Yayımlanma Yeri	Şirket İnternet Sitesinde
İlişkili Kurum ve Kuruluşlar	* Entegre Raporlama Platformu/Çalışma Grubu (TKYD ve SKD) * Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)

4. Kurumsal Rapor Türlerinin Karşılaştırılması

Kurumsal raporların tarihsel gelişimi içinde finansal raporlar ile başlayan günümüzde de entegre raporlar ile devam eden süreçte ortaya çıkan rapor türleri, Tablo 7'deki gibi karşılaştırılmıştır. Tablodaki kriterlerden bazıları Türkiye'deki yasal düzenlemeler çerçevesinde ele alınmıştır.

Tablo 7. Kurumsal Rapor Türlerinin Karşılaştırılması

Konu / Rapor Türü	Faaliyet Raporu	Kurumsal Yönetim Raporu	Sürdürülebilirlik Raporu	Entegre Rapor
Tanımlama	Yıllık Faaliyet Raporu	Kurumsal Yönetim (İlkelerine) Uyum Raporu	(Kurumsal) Sosyal Sorumluluk Raporu Üç Boyutlu Rapor	Bütünleşik Tümüleşik Tek Rapor
Veri	Nitel [A] Nicel [K]	Nitel [A] Nicel [K]	Nitel [A] Nicel [K]	Nitel [A] Nicel [K]
İçerik	Finansal Olmayan Bilgi [A] Finansal Bilgi [K]	Finansal Olmayan Bilgi [A] Finansal Bilgi [K]	Finansal Olmayan Bilgi [A] Finansal Bilgi [K]	Finansal Olmayan Bilgi [A] Finansal Bilgi [K]
Tasarım	Renkli Tablo, Grafik, Figür, Fotoğraf, Resim ve Benzeri Araçlar	Siyah-Beyaz Tablo	Renkli Tablo, Grafik, Figür, Fotoğraf, Resim ve Benzeri Araçlar	Renkli Tablo, Grafik, Figür, Fotoğraf, Resim ve Benzeri Araçlar
Performans Göstergesi	Geçmiş [A] Gelecek [K]	Geçmiş	Geçmiş [A] Gelecek [K]	Gelecek [A] Geçmiş [K]
Sorumlu	İşletme Yönetimi	İşletme Yönetimi	İşletme Yönetimi	İşletme Yönetimi
Destek Birimi	Yatırımcı İlişkileri Birimi	Kurumsal Yönetim Birimi	Tüm Birimler	Tüm Birimler
Taraflar	Tüm Paydaşlar (Genel Olarak) Yatırımcılar ve Kredi Verenler (Özel Olarak)	Tüm Paydaşlar (Genel Olarak) Pay Sahipleri ve Menfaat Sahipleri (Özel Olarak)	Tüm Paydaşlar	Tüm Paydaşlar
Yayımlanma	Zorunlu (Tüm Sermaye Şirketleri)	Zorunlu (Borsa Şirketleri)	İhtiyari	İhtiyari
Yayımlanma Aracı	Elektronik ve/veya Basılı	Elektronik ve/veya Basılı Şirket İnternet Sitesinde:	Elektronik ve/veya Basılı	Elektronik ve/veya Basılı
Yayımlanma Yeri	Şirket İnternet Sitesi	Faaliyet Raporunda ve/veya Kurumsal Yönetim Raporunda	Şirket İnternet Sitesinde	Şirket İnternet Sitesinde
Endeks[§]	-	Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY)	Sürdürülebilirlik Endeksi (XUSRD)	-

[§] Doğrudan hazırlanan raporlar ile ilgili olmayıp sadece bu tür raporlama yapan işletmelerin BİST'te işlem görebilecekleri endeksi ifade etmektedir.

[A]: Ağırlıklı, [K]: Kısmen

Tablo 7'de yer alan bilgiler bir bütün olarak değerlendirildiğinde kurumsal raporların gelişimi ile ilgili şunları ifade etmek mümkündür:

- Nitel verinin ve doğal olarak finansal olmayan bilginin payı artmaktadır.
- Tasarım olarak daha renkli ve ilgili çekici araçlar kullanılmaktadır.
- Yayımlanma aracı, teknolojinin gelişimi ve kullanımı ile beraber çeşitlenmektedir.
- Sorumluluk genel olarak değişmezken sorumluluk kapsamı genişlemektedir.
- Destek birimleri çeşitlenmekte ve tüm işletmeye yayılmaktadır.
- Taraflar, tüm paydaşları içine alacak şekilde genişlemektedir.
- Zorunluluk olmasa dahi gönüllü olarak yayımlama anlayışı benimsenmektedir.
- Teknolojinin gelişimi ve kullanımı ile beraber yayımlanma araçları ve yerleri artmaktadır.

Tablo 7'deki kurumsal rapor türlerine ait bilgilere işletme ve paydaşları açısından bakıldığında ise şunları söylemek mümkündür:

- Paydaşların bilgi talebi ve bu doğrultuda da işletmelerin sorumluluğu artmaktadır.
- İşletmelerin şeffaflığı ve kamuyu aydınlatma araçları artmaktadır.
- İşletme ile paydaşları arasındaki bilgi farklılığı azalış göstermektedir.
- Paydaşların zamanında ve karşılaştırılabilir bilgi alma olanağı artmaktadır.
- İşletmenin paydaşlar ile olan iletişimi kolaylaşmaktadır.
- İşletme ile paydaşları arasındaki iletişim, tüm işletmeye yayılmaktadır.

5. Sonuç

Çalışmada öncelikle işletmelerin hazırladıkları raporlar hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmış olup raporlar, işletme içi raporlar ve işletme dışı raporlar olarak ikili sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Daha sonra ise kurumsal raporlara ağırlık verilerek bunlar hakkında değerlendirilmelerde bulunulmuş ve bu raporların türleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Kurumsal rapor türleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde şunları ifade etmek mümkündür:

- Raporlardaki nitel verinin ve doğal olarak finansal olmayan bilginin payı artmıştır.
- Rapor türlerindeki ve yasal düzenlemelerdeki gelişmeler değerlendirildiğinde işletme ile paydaşları arasındaki bilgi farklılığının azaldığı, bilginin paydaşlara ulaşımının kolaylaştığı ve ulaşım hızının arttığı görülmektedir.
- Rapor türleri, Türkiye'deki yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirildiğinde bağımsız denetim, faaliyet ve kurumsal yönetim raporlarına ait çeşitli yasal düzenlemelerin bulunduğu ancak sürdürülebilirlik ve entegre rapor konusunda herhangi bir yasal düzenlemenin olmadığı görülmektedir.

- Rapor türlerinin bazılarının yayımlanması yasal zorunluluktan kaynaklanmakta iken bazılarının yayımlanması işletme inisiyatifindedir. Ancak paydaşlar ile iletişimde önemli bir araç olarak yer alan raporlar zorunlu olmasalar da işletmeler, paydaşları ile ilişkilerini sağlam tutmak adına bu raporları gönüllü olarak yayımlama eğilimindedirler.
- Farklı dönemlerde, çok sayıda ve birbirinden bağımsız yayımlanan raporlar, paydaşların bilgiler arasında kaybolmasına neden olurken, rapor tasarımlarının daha da renklendirilmesi ve çeşitlendirilmesi bilgileri daha anlaşılır hale getirmiştir. Bu tür araçların kullanımına bağlı olarak raporların sayfa sayıları da artış göstermiştir.
- Teknolojinin gelişimi ve kullanımı ile beraber kurumsal rapor türlerinin yayımlanma araçları ve yerleri artmıştır. Bunun bir sonucu olarak işletmenin paydaşları ile olan iletişimi kolaylaşmıştır. İşletmeler bazı rapor türlerini elektronik olarak yayımlamaktan ziyade kurumsal internet sitelerinde interaktif olarak yayımlayarak paydaşların istedikleri bilgiye daha rahat ulaşabilmelerini sağlamaktadırlar.
- Rapor türlerinin artması ile birlikte işletmelerin şeffaflığı ve kamuyu aydınlatma araçları da doğal olarak artmıştır. Bu durum da işletme sorumluluğunun kapsamını genişletmiş ve işletme ile paydaşları arasındaki iletişimin tüm işletmeye yayılmasını sağlamıştır.

Yapılan bu değerlendirmeler ile beraber bundan sonra yapılacak araştırmalara da yön verebilecek şu sorular sorulabilir:

- Genel olarak işletme dışındaki paydaşlar için hazırlanan bu kadar farklı rapor türü, işletme hakkında paydaşlara daha fazla bilgi sunarak faydalı mı olmakta yoksa paydaşların işletme hakkında karar almasını zorlaştırmakta mıdır?
- Finansal olmayan bilgilerin değerlendirilebilmesi ve karşılaştırmalar yapılabilmesi için standartlar oluşturulmalı mıdır? Finansal olmayan bilgiler finansal bilgilere (tutara) dönüştürülmeli midir?
- Finansal olmayan bilgilerin denetimi nasıl yapılabilir? Bunlar hakkında yasal alt yapının hazırlanması, ulusal ya da uluslararası düzeyde ne ölçüde gerçekleştirilebilir?
- Rapor türünün artması, işletmelerde ne kadar ek maliyete yol açmaktadır? Bu raporlarda ortak olan noktalar birleştirilerek tek bir rapor sunulabilir mi?

Sonuç olarak işletmeler tarafından hazırlanan raporlar süreç içinde çeşitli nedenlere bağlı olarak farklı isimler altında işletme paydaşlarına sunulmuştur. Bu rapor türlerinde sunulan bilgilerin sayısı ve çeşitliliği artmış dolayısıyla rapor konusunda hem işletmeler hem de paydaşlar farklı ve çok sayıda bilgi karmaşası ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum ve yukarıda ifade edilen sorulardan hareketle ortaya çıkan daha basit ve kapsayıcı bilgiler içermesi öngörülen entegre rapor anlayışı ise bu karmaşıklığı ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Ancak henüz başlangıç

aşamasında olan bu rapor türünün hem işletmelerin hem de işletme paydaşlarının taleplerini karşılayıp karşılamayacağı ilerleyen yıllarda yapılacak çalışmalar ile ortaya konacaktır.

Kaynakça

- ACCA. (2016). Meeting Users' Information Needs: The Use and Usefulness of Integrated Reporting. www.accaglobal.com
- Aerts, W. ve W. Peter. (2013). Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis, Hampshire: Cengage Learning.
- Akbulut, A. (2013). Finansal Tabloları Bağımsız Denetime Hazırlama Kılavuzu. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği.
- Alexander, D., A. Britton, A. Jorissen, M. Hoogendoorn ve C. van Mourik. (2014). International Financial Reporting and Analysis. Hampshire: Cengage Learning.
- Altunay, A. T. (2016). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (25), 47-64.
- Aras, G. ve G. U. Sarioğlu. (2015). Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama. TÜSİAD Yayınları, No:10-567.
- Arı, M. (2008). Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenirliliği. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 3 (2), 43-68.
- Aydın, S. (2015). Kurumsal Raporlamanın Evrilmeye Sürecine İlişkin Bir İrdeleme. Mali Çözüm Dergisi, 25 (130), 67-78.
- Aydın, S. (2016). Kurumsal Sosyal ve Çevresel Raporlama Performansının Ölçülmesi İçin Bir Modelleme Yaklaşımı. Muhasebe ve Denetime Bakış, 16 (49), 103-112.
- Başar, A. B. ve Başar, M. (2006). Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye'deki Durumu. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2), 213-230.
- Beattie, V. (2000). The Future of Corporate Reporting: A Review Article. Irish Accounting Review, 7 (1), 1-36.
- BİST. (2014). Şirketler için Sürdürülebilirlik Rehberi.
- Bozkurt, N. (2012). Muhasebe Denetimi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Brockett, A. ve Z. Rezaee. (2012). Corporate Sustainability: Integrating Performance and Reporting. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Büdeyri, T. ve A. Kısa. (2016). Entegre Raporlama (Er): Literatür Araştırması. In Proceedings of SOCIOINT 2016, 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities, Istanbul, 23-25 May, 182-187.
- Cavlak, H. (2015). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Kurumsal Yönetim İlişkisi: Kurumsal Yönetim Endeksi'ne Tabi Şirketlerde Bir Anket Çalışması. Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Cebeci, Y. (2014). Finansal Tablolar Analizi Açısından Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Kapsamında Düzenlenen Finansal Tablolar ile Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ndeki (MSUGT) Finansal Tabloların Karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- CFA Institute (Centre for Financial Market Integrity.) (2007). A Comprehensive Business Reporting Model. www.cfainstitute.org

- Cömert, N. ve S. Kurt. (2014). Muhasebeci Gözüyle Kurumsal Sürdürülebilirlikte Yenilikler, Gelişmeler ve Ülke Uygulamaları. 13. Ulusal İşletmecilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt:2. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınevi.
- Çalış, Y. E. ve N. B. Altınsoy. (2014). Yönetim Raporlama Sisteminde Sorumluluk Muhasebesi: Bir İnşaat İşletmesinin Maliyet Merkezine Yönelik Performans Analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 16 (1), 29-44.
- Çalışkan, A. Ö. ve H. Güler. (2013). Şeffaflık ve Kamuyu Aydınlatma Ekseninde İnternette Finansal Raporlama. Mali Çözüm Dergisi, (116). 57-84.
- Deloitte ve TKYD. (2014). Anonim ve Limited Şirketler İçin Yıllık Faaliyet Raporu Hazırlama Kılavuzu. İstanbul: Deloitte Türkiye.
- Doğan, M. (2007). Kurumsal Yönetim, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eccles, R. G., M. P. Krzus ve S. Ribot. (2015). The Integrated Reporting Movement. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- EY. (2015). Are you prepared for corporate reporting's perfect storm?
- Fasan, M. (2013). Integrated Reporting Concepts and Cases that Redefine Corporate Accountability (Ed. C. Busco, A. Riccaboni ve P. Quattrone) içinde Section 3: Annual Reports, Sustainability Reports and Integrated Reports: Trends in Corporate Disclosure. New York: Springer.
- FEE. (2015). The Future of Corporate Reporting – Creating the Dynamics for Change.
- Gençoğlu, Ü. G. ve A. Aytaç. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BİST Uygulamaları, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (72), 51-66.
- Gökçen, G., B. Ataman ve C. Çakıcı. (2016). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları. İstanbul: Beta Basım.
- Gökten, S. (2016). Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistematik Bir Öneri. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18 (4), 741-765.
- GRI. (2013). G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları.
- Güvemli, B., D. A. Yaz ve S. Aydın. (2016). Mali Tabloların Çağdaşlaşması ve Sürdürülebilirlik Raporlamaları Karşısında Türk Muhasebe Düşüncesindeki Gelişmeler. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, (11), 169-196.
- IIRC. (2013). Uluslararası <ER> Çerçevesi. www.theiirc.org
- Illingworth, D. (2004). New Reporting Models for Business: Who Needs Them?”, Measuring Business Excellence, 8 (2), 4-8.
- Karğın, S., H. Aracı ve H. Aktaş. (2013). Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 6 (1), 27-46.
- Katsikas, E., F. M. Rossi ve R. L. Orelli. (2017). Towards Integrated Reporting Accounting Change in the Public Sector. Cham: Springer.
- Kaya, P. (2015). Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar. Muhasebe ve Denetime Bakış, (45), 113-130.
- Kaya, U., D. Aygün ve Ö. Yazan. (2016). Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, (11), 85-101.
- KGK. (2017). BDS705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi.
- Mio, C. (2016). Integrated Reporting: A New Accounting Disclosure (Ed. C. Mio). London: Palgrave Macmillan.

- Onay, A. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlaması. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, (Özel Sayı), 104-118.
- Özdemir, Z. ve F. Pamukçu. (2016). Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. Mali Çözüm Dergisi, (134), 13-35.
- Palea, V. (2013). Financial Reporting under IAS / IFRS: Theoretical Background and Capital Market Evidence – A European Perspective, Bern: Peter Lang.
- Pamukçu, F. (2011). Finansal Raporlama ile Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflıkta Kurumsal Yönetimin Önemi. Muhasebe ve Finansman Dergisi. 50, 133-148.
- Pound, J. (2002). Kurumsal Olarak Yönetilen Şirket Neler Sağlayabilir? Ahmet Kardam (Çev.), Kurumsal Şirket Yönetimi (Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler). İstanbul: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası.
- Pounder, B. (2009). Convergence Guidebook for Corporate Financial Reporting. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- PwC. (2013). Integrated Reporting: Going Beyond the Financial Results.
- Resmi Gazete. (2011). Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ. Sayı: 28158.
- Resmi Gazete. (2012). Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik. Sayı: 28395.
- Resmi Gazete. (2011). Türk Ticaret Kanunu. Sayı: 27846.
- Selimoğlu, S. K., M. Özbirecikli, Ş. Uzun ve S. Uyar. (2015). Bağımsız Denetim (Türkiye Denetim Standartlarıyla Uyumlaştırılmış). Ankara: TÜRMÖB Yayınları.
- Sipahi, B. ve A. P. Arsoy. (2010). Finansal Raporlamada Yeni Yaklaşımlar. Öneri Dergisi, 9 (33), 51-57.
- SPK. (2017). Bağımsız Denetim Faaliyeti. www.spk.gov.tr (Erişim: 24.04.2017)
- TDK. (2017). Rapor. www.tdk.org.tr (Erişim: 11.04.2017)
- TİSK. (2016). Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi: Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu.
- Tokaç, A. (2012a). İşletmelerde Bütçeleme ve Raporlama. İstanbul: Derin Yayınları.
- Tokaç, A. (2012b). Finansal Raporları Okuma Metodları. İstanbul: Derin Yayınları.
- Topçu, M. K. ve G. Korkmaz. (2015). Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30 (1), 1-22.
- Uyar, A. (2015). Kurumsal Raporlamanın Gelişimi ve Güncel Yaklaşımlar. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Vasquez, J. L. B. (2017). Siz Şirketlerinizi Nasıl Raporluyorsunuz? KPMG Gündem Kış 2017, Sayı: 28.
- Watson, A. (2012). Making Investment Grade: The Future of Corporate Reporting (United Nations Environment Programme, Deloitte and the Centre for Corporate Governance in Africa) içinde Annual Reporting Needs to Account for More. Cape Town. Standard Bank.
- Yalkın, Y. K. ve V. Demir. (2015). Yönetim Aracı Olarak İşletme Bütçeleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yanık, S. ve İ. Türker. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (47), 291-308.

